

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет біології та лісового господарства
Кафедра ботаніки і методики викладання природничих наук

СИЛАБУС

нормативного освітнього компонента

НАВЧАЛЬНА ПОЛЬОВА ПРАКТИКА ІЗ БОТАНІКИ З ВИЇЗДОМ

підготовки бакалавра

спеціальності Е1 Біологія та біохімія

освітньо-професійної програми Біологія та біодіагностика

Луцьк – 2025

Силабус нормативного освітнього компонента «Навчальна польова практика із ботаніки з виїздом» підготовки бакалавра галузі знань Е Природничі науки, математика та статистика, спеціальності Е1 Біологія та біохімія за освітньо-професійною програмою «Біологія та біодіагностика».

Розробник: Кузьмішина Ірина Іванівна, кандидат біологічних наук, доцент кафедри ботаніки і методики викладання природничих наук

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми: доц. Бусленко Л.В.

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри ботаніки і методики викладання природничих наук

Протокол № 1 від 1 вересня 2025 р.

Завідувач кафедри:

(проф. Фіщук О.С.)

I. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна (очна) форма здобуття освіти	Е «Природничі науки, математика та статистика» Е1 «Біологія та біохімія» «Біологія та біодіагностика» «Бакалавр»	Нормативний
Кількість годин/кредитів – 90/3		Рік навчання 1-ий
		Семестр 2-ий
ІНДЗ: немає		Лекції –
		Лабораторні –
		Самостійна робота 84 год.
		Консультації 6 год.
		Форма контролю: залік
Мова навчання	українська	

II. Інформація про викладача

Кузьмішина Ірина Іванівна

Науковий ступінь: кандидат біологічних наук

Вчене звання: доцент

Посада: доцент кафедри ботаніки і методики викладання природничих наук

Контактна інформація: номер мобільного зв'язку (+380)957479034

e-mail: Kuzmishyna.Ira@vnu.edu.ua

Дні занять: <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація освітнього компонента

Освітній компонент «Навчальна польова практика із ботаніки з виїздом» – це нормативна дисципліна з циклу професійної підготовки, яка завершує вивчення фундаментальних дисциплін «Мікологія та альгологія» і «Ботаніка. Вищі рослини». Поглиблене вивчення морфологічних та систематичних особливостей різних систематичних груп рослин сприяє формуванню еволюційного світогляду здобувачів освіти, правильному розумінню місця і значення рослин у природі та житті людини, дозволять майбутнім фахівцям аналізувати сучасний стан та перспективи розвитку рослин та їх угруповань, сприяти справі охорони раритетних синтаксонів.

2. Пререквізити: Мікологія та альгологія, Ботаніка. Вищі рослини, Латинська мова (за професійним спрямуванням), Основи наукових досліджень.

Постреквізити: Знання, уміння і навички, що здобуваються в процесі навчальної польової практики із ботаніки з виїздом можуть бути використані під час вивчення ряду дисциплін, передбачених навчальними планами підготовки бакалавра вищеназваної спеціальності та майбутній професійній діяльності: Екологія біологічних систем, Еволюційна біологія, Виробнича практика з біології, Курсова робота з біології.

3. Мета і завдання освітнього компонента

Метою навчання освітнього компонента «Навчальна польова практика із ботаніки з виїздом» є закріплення і поглиблення знань із морфології спорових і судинних рослин, водоростей, грибів та лишайників, ознайомлення з типовими представниками рослин, грибів та лишайників своєї місцевості, методиками проведення польових ботанічних досліджень, формування дбайливого ставлення до навколишнього середовища.

Основними завданнями навчання освітнього компонента «Навчальна польова практика із ботаніки з виїздом» є оволодіти методами збору ботанічного матеріалу у природі, гербаризації рослин та колекціонування грибів та лишайників, навчитись складати морфологічні описи деревних та трав'яних рослин місцевої флори, визначати рослини за визначниками; проводити геоботанічні описи певного фітоценозу, здійснювати спостереження за біологічними об'єктами та фіксувати їх; оволодіти методикою камеральної обробки одержаних результатів, набути елементарних навичок дослідницької роботи в природі.

4. Компетентності. Програмні результати навчання. Soft skills.

Загальні компетентності	ЗК 3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК 9. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо з метою збереження природного навколишнього середовища. ЗК 10. Здатність працювати в команді.
Фахові (спеціальні) компетентності (ФК/СК)	ФК 4. Здатність здійснювати збір, реєстрацію і аналіз даних за допомогою відповідних методів і технологічних засобів у польових і лабораторних умовах. ФК 6. Усвідомлення необхідності збереження біорізноманіття, охорони навколишнього середовища, раціонального природокористування. ФК 7. Здатність аналізувати результати взаємодії біологічних систем різних рівнів організації, їхньої ролі у біосфері та можливості використання у різних галузях господарства, біотехнологіях, медицині та охороні навколишнього середовища. ФК 11. Здатність здійснювати безпечну професійну практичну діяльність згідно з протоколами, рекомендаціями щодо безпеки та діючим законодавством.
Програмні результати навчання (ПРН)	ПРН 3. Планувати, виконувати, аналізувати дані і презентувати результати експериментальних досліджень в галузі біології. ПРН 9. Дотримуватися положень біологічної етики, правил біологічної безпеки і біологічного захисту у процесі навчання та професійній діяльності. ПРН 10. Знати основи систематики, методи виявлення та ідентифікації неклітинних форм життя, прокариот і еукариот й застосовувати їх для вирішення конкретних біологічних завдань. ПРН 19. Застосовувати у практичній діяльності методи визначення структурних та функціональних характеристик біологічних систем на різних рівнях організації. ПРН 20. Аргументувати вибір методів, алгоритмів планування та проведення польових, лабораторних, клініко-лабораторних досліджень, у т.ч. математичних методів та програмного забезпечення для проведення досліджень, обробки та представлення результатів. ПРН 21. Аналізувати інформацію про різноманіття живих організмів.

Soft skills. Вміти працювати в команді, володіти навичками комплексного вирішення проблем, бути креативними, когнітивно гнучкими та критично мислячими.

5. Структура курсу

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	Лек.	Лаб.	Сам. роб.	Конс.
Тема 1. Вступ. Інструктаж з техніки безпеки.	6	–	–	4	1
Тема 2. Початок вегетації рослин.	6	–	–	6	–

Тема 3. Морфологічний аналіз весняноквітучих рослин.	6	–	–	5	1
Тема 4. Рослини лісу.	6	–	–	6	–
Тема 5. Аналіз флори лісу.	6	–	–	5	1
Тема 6. Навчальна екскурсія у відділ природи Волинського краєзнавчого музею.	6	–	–	6	–
Тема 7. Флора водойми.	6	–	–	6	–
Тема 8. Аналіз флори водойми.	6	–	–	5,5	0,5
Тема 9. Флора болота.	6	–	–	6	–
Тема 10. Аналіз флори болота.	6	–	–	5,5	0,5
Тема 11. Лучна флора.	6	–	–	6	–
Тема 12. Аналіз лучної флори.	6	–	–	5	1
Тема 13. Синантропна флора.	6	–	–	6	–
Тема 14. Аналіз синантропної флори району практики.	6	–	–	5	1
Тема 15. Систематизація матеріалів для оформлення звіту. Захист бригадних звітів і практики в цілому.	6	–	–	6	–
Всього годин/Балів	90	–	–	84	6

6. Завдання для самостійного опрацювання.

Тема 1. Вступ. Ознайомлення з програмою практики, знаряддям, обладнанням, методичною літературою, методиками проведення польових і камеральних досліджень. **Інструктаж з техніки безпеки** під час проходження навчальної практики, розподіл академічної групи на бригади, закріплення обов'язків за студентами.

Тема 2. Початок вегетації рослин у ботсаду «Волинь» (Шацькому національному природному парку). Ознайомлення з таломними і судинними рослинами різних угруповань. Збір зразків водоростей, грибів та лишайників і взяття проб води для лабораторного аналізу і гербаризації. Збір гербаріїв спорових і судинних рослин. Фотографування.

Тема 3. Морфологічний аналіз весняноквітучих рослин. Аналіз фенофаз рослин, морфології рослинного організму, визначення видів зібраних рослин, гербаризація рослин.

Тема 4. Рослини лісу. Ознайомлення з особливостями формування лісового типу рослинності. Визначення місця зосередження таломних рослин у складі лісу в процесі екскурсії. Збір зразків ґрунтової мікрофлори, водоростей, грибів та лишайників і проб води для лабораторного аналізу і гербаризації. Індивідуальне та бригадне завдання для складання об'єктів спостережень. зразки епіфітної мікрофлори для аналізу. Фотографування.

Тема 5. Аналіз флори і мікрофлори лісу. Визначення видового складу, стану розвитку і кількість організмів у зразках. Складання схеми розміщення мікрофлори на об'єкті. Визначення видів рослин, визначення лісового угруповання. Складання біоморфологічного опису фонових лісових видів рослин.

Тема 6. Навчальна екскурсія у відділ природи Волинського краєзнавчого музею. Ознайомлення із видовим складом соснових борів, дубово-соснових, березових, вільхових, ялинових лісів, водойм. Фотографування.

Тема 7. Флора водойми. Ознайомлення з рослинами водних та прибережно-водних територій, з різними екологічними групами водолюбних рослин. Збір гербарію представників водних і прибережно-водних угруповань. Фотографування.

Тема 8. Аналіз флори водойми. Розподіл зібраних зразків мікрофлори та гербарію за екологічними нішами і систематичними таксонами для визначення. Визначення водоростей водойм. Морфологічний опис найбільш поширених водних і прибережно-водних рослин.

Тема 9. Флора болота. Ознайомлення болотних фітоценозів. Збір гербарію болотних рослин. Фотографування.

Тема 10. Аналіз флори болота. Розподіл зразків рослин (мікрофлори) відповідно за типами боліт (еконішами) і систематичною приналежністю. Визначення видового складу мікрофлори. Визначення видового складу грибів, лишайників, водоростей. Схема поширення

найбільш характерних видів флори болота. Зробити морфологічний опис найбільш поширених болотних рослин.

Тема 11. Лучна флора. Вивчення лучних фітоценозів. Збір гербарію. Фотографування.

Тема 12. Аналіз лучної флори. Зробити короткий морфологічний опис найбільш поширених представників лучної флори.

Тема 13. Синантропна флора. Вивчення синантропної флори. Збір гербарію бур'янових, культурних, лікарських рослин. Фотографування.

Тема 14. Аналіз синантропної флори району практики. Скласти список синантропної флори району практики. Скласти список лікарських рослин району практики. Зробити короткий морфологічний опис найбільш поширених представників.

Тема 15. Систематизація текстових, графічних, табличних і картографічних матеріалів для формування звіту. Оформлення звіту, колекцій, гербарію. Захист бригадних звітів і практики в цілому.

IV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо здобувача освіти. У процесі навчання освітнього компонента студент мусить дотримуватися таких правил:

1. Не спізнюватися на заняття; перед початком заняття вимкнути звук засобів зв'язку (мобільний телефон, смарт-годинник тощо).
2. Не пропускати заняття без поважної причини, у разі відсутності прошу попередити та опрацювати матеріал самостійно.
3. Здійснювати попередню підготовку до лекційних та практичних занять згідно з переліком рекомендованої літератури.
4. Згідно з календарним графіком навчального процесу здавати всі види контролю.
5. Брати активну участь в навчальному процесі.
6. Бути терпимими, відвертими і доброзичливими до однокурсників та викладачів, а також відкритими до конструктивної критики.
7. У процесі навчання дотримуватись принципів академічної доброчесності.

Оцінювання здійснюється відповідно до [Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Волинського Волинського національного університету імені Лесі Українки](#)

У випадку нетипових ситуацій та об'єктивних причин можливий перехід на дистанційну форму навчання на платформі Microsoft Teams <https://teams.microsoft.com>.

Студент може відпрацювати пропущені заняття у ботанічному саду «Волинь» з погодженням із працівниками вказаного закладу.

У разі переходу на дистанційну форму навчання викладання ОК відбувається на платформі Microsoft Teams <https://teams.microsoft.com>. дистанційного навчання ВНУ імені Лесі Українки відповідно до [Положення про дистанційне навчання](#) та додаткових розпоряджень ректорату.

Політика щодо академічної доброчесності. Студенту необхідно дотримуватися морально-етичних правил: не пропускати аудиторних занять (у разі пропуску – причину підтвердити документально) не привласнювати чужу інтелектуальну працю; у разі цитування наукових праць, методичних розробок, результатів досліджень, таблиць, та ін., необхідно вказувати посилання на першоджерело. У творчих, дослідницьких, методичних роботах, при виконанні самостійної роботи, слід аргументовано доводити і висловлювати власну думку, спираючись на знання та уміння, здобуті у процесі навчання у ЗВО.

Викладач і студент мають дотримуватись [ст. 42 Закону України «Про освіту»](#). Усі студенти повинні ознайомитись із основними положеннями [Кодексу академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки](#) та [Ініціативою академічної доброчесності та якості освіти – Academic IQ](#).

Можливість визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та інформальній освіті. У випадку якщо здобувач освіти отримав знання у неформальній та інформальній освіті зарахування результатів навчання здійснюється згідно

«Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки [1](#) [Визнання резул татів ВНУ ім. Л.У. 2 ред.pdf \(vnu.edu.ua\)](#) зокрема, якщо їх тематика відповідає змісту навчальної дисципліни (окремій темі або змістовому модулю).

У неформальній освіті:

- закінчення професійних курсів, семінарів або тренінгів, тематика яких відповідає змісту навчальної дисципліни (окремій темі або змістовому модулю), дозволяє набрати студенту 10 балів;

- підготовка конкурсної наукової роботи з біології - 10 балів;

- призове місце на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт: на I-у етапі - 10 балів, на II етапів - 20 балів.

Можливість отримати додаткові (бонусні) бали. За активну участь у громадському житті факультету студент може отримати до 5 додаткових балів з одного ОК.

V. Підсумковий контроль

Підсумковий контроль – залік – відкритий захист матеріалів практики. Підведення підсумків практики здійснюється відкрито на кафедрі ботаніки і методики викладання природничих наук при захисті матеріалів практики студентом з участю керівників практики.

Умови допуску до заліку: студент, який має всі необхідні матеріали практики і не має пропусків без поважних причин.

Організація захисту практики: проводиться відповідно до затвердженого деканатом графіку проведення практики на останньому занятті польової практики.

Оцінка за освоєння курсу виставляється згідно шкали оцінювання. Для складання заліку студенту потрібно набрати не менше 60 балів. Студент, що не виконав програму практики і отримав незадовільну оцінку при складанні заліку, направляється на практику вдруге в період канікул або відраховується з навчального закладу. Керівник практики інформує деканат факультету щодо фактичних термінів початку та закінчення практики, складу групи студентів, які пройшли практику, їх дисципліни, стану дотримання правил по техніці безпеки під час проходження практики.

Перелік тем та розподіл балів

№ з/п	Тема	Кількість балів
1	Щоденник навчальної практики (індивідуально)	10
2	Звіт з польової практики (на бригаду)	10
3	Колекція грибів (на бригаду)	10
4	Колекція лишайників (на бригаду)	10
5	Колекція мохоподібних (на бригаду)	10
6	Гербарій (індивідуально)	20
7	Захист практики	30
	Разом	100

Для отримання атестації з освітнього компонента потрібно набрати не менше 60 балів за 100-бальною шкалою.

Для захисту практики здобувачі освіти повинні знати

- українську і латинську назву грибів, лишайників, водоростей своєї місцевості (не менше 40 видів), спорових рослин, голонасінних та квіткових (не менше як 100 видів), та їх систематичне положення;

- гриби, лишайники, водорості, спорові, голонасінні та квіткові рослини Червоної книги України своєї місцевості;

- основні принципи гербаризації ботанічного матеріалу;

- принципи морфологічного опису рослини.

- принципи геоботанічного опису фітоценозу.

- у письмовому звіті з ботаніки студенти повинні відобразити час, місце, мету і завдання практики, описати види навчальної роботи, які виконувались ними під час практики, описати маршрути екскурсій і короткі відомості, які були на них отримані; скласти список вивчених латинських та українських назв рослин; докласти геоботанічний опис, список використаних джерел при підготовці звіту.

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
1–59	Незараховано (необхідне перескладання)

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Дяків С.В., Сухомлін К.Б., Кузьмішина І.І., Зінченко О.П., Зінченко М.О., Труш Т. Біорізноманіття сосняків у Цуманському лісництві (Ківерцівський національний природний парк «Цуманська пуца», Україна). Частина 1. *Нотатки сучасної біології. Notes in Current Biology*. 2025, 1 (9). С. 44–53. DOI: <https://doi.org/10.29038/NCBio.25.1-8>

Зінченко М. О., Сухомлін К. Б., Кузьмішина І. І., Зінченко О. П., Дяків С. В., Труш Т. В. Біорізноманіття березняків у Цуманському лісництві (Ківерцівський національний природний парк «Цуманська пуца», Україна). *Нотатки сучасної біології. Notes in Current Biology*. 2024, 2 (8). С. 30–39. DOI: <https://doi.org/10.29038/NCBio.24.2-5>

Козак В. Гриби України. Видання друге, перероблене та доповнене. Тернопіль: Підручники і посібники, 2021. 240 с.

Навчальна практика з ботаніки. Методичні рекомендації до проходження комплексної (зоолого-ботанічної) практики з ботаніки для студентів 1 курсу спеціальностей 091 «Біологія», 014 «Середня освіта (Біологія)» біологічного факультету / Уклад. Л. О. Коцун, І. І. Кузьмішина, Б. Б. Коцун. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. 31 с. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/17178>

Навчальна практика з ботаніки. Методичні рекомендації до проходження комплексної (зоолого-ботанічної) практики з ботаніки для студентів 2 курсу спеціальностей 091 «Біологія», 014 «Середня освіта (Біологія)» факультету біології та лісового господарства / Укладачі: І. І. Кузьмішина, Л. О. Коцун, Б. Б. Коцун. Луцьк: Вежа-Друк, 2022. 48 с. (Рекомендовано до друку науково-методичною радою Волинського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 2 від 19 жовтня 2022 р.). URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/21238>

Сухомлін М.М., Джаган В.В. Гриби України: Атлас-довідник, 2-е видання / наук.ред. В.П. Гелюта. Київ: Видавнича група КМ-БУКС, 2023. 240 с

Ясковець В. А., Кузьмішина І. І., Волгін С. О., Дяків С. В. Біорізноманіття лишайників Рівненського району Рівненської області (Україна) *Нотатки сучасної біології. Notes in Current Biology*. 2024, 2 (8). С. 3–18. DOI: <https://doi.org/10.29038/NCBio.24.2-14>

Інтернет-ресурси

Керівництво з рослин (англ.). The plant guide. URL: <https://theplantguide.net/>

Ідентифікація рослин PlantNet (англ.). PlantNet Plant Identification. URL:
<https://play.google.com/store/apps/details?id=org.plantnet&hl=ru&gl=US>

Червона книга України. Рослинний світ. URL: <https://redbook-flora.land.kiev.ua/>